

ОСВІТНІ РЕФОРМИ ТА ІННОВАЦІЇ

УДК 378

ПРИНЦИПИ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В АВСТРАЛІЇ

Наталія Пасько

У статті проаналізовано принципи реформування вищої освіти в Австралії на початку XXI століття: сталості, якості, справедливості, різноманітності. Підлягають аналізу сутність, умови та рівень застосування зазначених принципів у системі вищої освіти Австралії. Порівнюється досвід реформування вищої освіти в Австралії та Україні.

Ключові слова: реформування вищої освіти, принципи реформування, принцип сталості, принцип якості, принцип справедливості, принцип різноманітності.

Стало вже звичним говорити про реформування освіти. Час владно заявляє про себе, ставлячи освіту в умови, коли вона повинна відповідати на все нові й нові виклики. Якщо висловитися узагальнено, то глобальною причиною реформування вищої освіти є відставання освіти від потреб розвитку суспільства [1]. Освіта – це сфера суспільного життя, яка приречена на перманентне реформування. Як правило, через кожні 20–25 років навіть в умовах стабільного стану, без трансформаційних криз, система освіти має оновлюватися [2, с. 86].

Засобом подолання суперечностей між наявною і необхідною системою освіти став процес реформування та удосконалення освітніх систем в усіх країнах світу. Україна також здійснює освітні реформи [3; 4], невдовзі очікується прийняття нового закону про вищу освіту. Досвід Австралії у реформуванні вищої освіти може бути корисним для нашої країни, зважаючи на те, що австралійська вища освіта визнана у світі. Так, серед 100 найкращих університетів світу за версією QS 7 є сім австралійських, тобто в національному заліку Австралія посідає третю сходинку відразу за США та Великобританією, які мають відповідно 31 та 19 університетів у цьому списку [5]. В Top-500 так званого Шанхайського рейтингу увійшли 17 австралійських університетів [6], а в top-200 «The Times» – вісім австралійських університетів [7]. Результати ж розрахунку міжнародної конкурентоспроможності національних систем вищої освіти ставлять Австралію на перше місце [8].

Публікації, що стосуються теми статті, на наш погляд, слід поділити на три групи: перша група авторів розглядає питання необхідності реформ вищої освіти взагалі, друга – порівнює системи вищої освіти Австралії та України; третя група авторів зосереджується на принципах реформування системи вищої освіти Австралії.

Щодо першої групи авторів, то слід зауважити, що не всі автори (В. Розін, Е. Пуґачова, К. Солов'єнко) визнають необхідність та доцільність здійснення

будь-яких реформ, причому дехто взагалі заперечує їх необхідність [9], інші критикують методи їх здійснення [10]. Так, В. Розін, не заперечуючи необхідність реформ вищої освіти, вважає, що процес їх упровадження недосконалий, оскільки наголос робиться на зміні організаційних форм, у той час як мета, зміст і сутність освіти залишаються незмінними [10]. Е. Пугачова і К. Солов'єнко наполягають на самоорганізації освітньої системи, проте наразі повторюється один і той самий сценарій: «як тільки на випаленому полі освіти ціною небачених жертв починаються процеси самоорганізації, з'являється черговий «реформатор», який руйнує створене, можна сказати до тла. І все починається знову» [9, с. 7].

На думку Л. Ф. Камінської, «реформа – це об'єктивний процес, властивий соціальній реальності, породжений певною рушійною силою. Реформа є результатом дій певних суб'єктів перетворень, пов'язана із прогресивними змінами в суспільстві та має еволюційний характер розвитку. Її ознаками є: форма, результат, інформованість населення, рушійні сили, рівень соціальної реальності» [11, с. 22–23].

Визнають необхідність реформування й інші науковці [12; 13]. Так, на думку І. В. Бестужева-Лади, «сьогодні немає ні філософії, ні, власне, системи освіти. Є нестерпна агонія залишків розбитого в друзки» [12, с. 7]. «Слід визнати очевидне, – наполягає О. Тарасова. – Існуюча система освіти не тільки не відповідає природі життя і людини, а є традицією, штучно створеною, проте структурно ізоморфною етносу, для відтворення і функціонування якого призначена» [13, с. 3].

Деякі автори [14], щоправда не з педагогічних, а психологічних мотивів, вважають, що перманентність реформ є злом, адже реформа – це перехідний період, у який соціальні норми втрачають вагу, оскільки розраховані на стабільне життя. У подорожі, в дорозі людина дозволяє собі багато чого такого, що неприпустимо у звичайному спокійному житті [14].

До другої групи авторів слід віднести С. В. Корешкову, яка розглядає інновації у вищій інженерній освіті Австралії, зокрема, таку особливість, як комбінований учений ступінь [15] та Мовчан Л. В., яка здійснила загальний огляд вищих навчальних закладів Австралії [16].

Третя група авторів досить детально розглядає окремі проблеми реформування системи вищої освіти. Зокрема, слід згадати публікації, М. Торнтон, Б. Бірела та Д. Едвардса, Елізи Роз Бірч та Пола Міллера. Так, М. Торнтон здійснила глибоке дослідження дотримання принципу рівних можливостей у вищій освіті Австралії за останні тридцять років, зробивши особливий наголос на гендерній рівності [17].

Окремо слід згадати огляд стану вищої освіти в Австралії або так званий Звіт Бредлі, який підготувала група дослідників, на чолі з професором Денісом Бредлі на замовлення уряду Австралії. Звіт Бредлі містить оцінку вищої освіти Австралії і надав рекомендації щодо подальшого її розвитку на період до 2020 року [18].

Б. Бірел та Д. Едвардс дослідили принцип різноманіття, зосередивши увагу на питаннях розширення вищої освіти в регіони, і дійшли висновку, що у разі дотримання рекомендацій, наданих у Звіті Бредлі, слід очікувати

«значного розширення присутності університетів у провінції» [19].

Еліза Роз Бірч та Пол Міллер об'єктом свого дослідження обрали програму фінансової підтримки HESC (Higher Education Services Corporation), розглянувши історичні та сучасні аспекти її становлення й функціонування [20]. Зазначені автори дійшли висновку, що програма HESC працює зовсім не так, як вона задумувалася.

Слід зазначити, що, незважаючи на таке активне розроблення питання реформування вищої освіти, існує не так багато робіт компаративного характеру з вивчення досвіду окремих країн та вивчення можливостей застосування цього досвіду. Зокрема, маловивченим залишається досвід реформування Австралії на початку XXI сторіччя, де з 2003 року згідно з Актом підтримки вищої освіти [21] здійснюється системна реформа системи вищої освіти.

Метою статті є аналіз принципів реформування вищої освіти в Австралії відповідно до Акту підтримки вищої освіти 2003 та вироблення пропозиції щодо можливостей їх використання у процесі удосконалення системи вищої освіти в Україні.

Під реформою освіти розуміємо напрямок діяльності, який спрямований на перетворення всієї системи освіти та виховання чи основних її структурних елементів. Йдеться про такі перетворення, які мають глобальний чи загальнодержавний характер. Іншими словами, це спроба досягти одночасно педагогічних, соціально-політичних, економічних та культурно-ідеологічних цілей за допомогою свідомо та цілеспрямовано проведених змін у системі освіти.

Будь-яким змінам повинен передувати прогноз, покликаний відповісти на питання: до чого вони призведуть? Інакше важко пояснити доцільність дій, наслідки яких непрогнозовані. Принципи покликані описати обриси системи освіти після реформування, показати основні ознаки, якими вона характеризуватиметься, і водночас означити наріжні проблеми, що викликали необхідність реформи. Принцип – (від лат. *principium* – початок, основа) – основне положення, вихідний пункт, першооснова [22, с. 685].

Вища освіта Австралії історично зазнала кілька етапів реформування. Точкою відліку останнього етапу реформування можна вважати затвердження Акту підтримки вищої освіти у 2003 році [21]. Згідно з Актом підтримки вищої освіти 2003 року, в основу реформування покладено чотири принципи, а саме: принцип сталості, принцип якості, принцип справедливості та принцип різноманіття в освіті (рис. 1).

Принцип сталості стосується сфери управління вищої освіти Австралії. Принцип сталості в галузі вищої освіти передбачає, що університети матимуть можливість збільшити свої доходи понад витрати, диверсифікувати джерела прибутків та забезпечити ефективну структуру управління. Цей принцип також передбачає стратегічне позиціонування як окремого університету, так і сектора загалом у відповідь на потреби суспільства та громад.

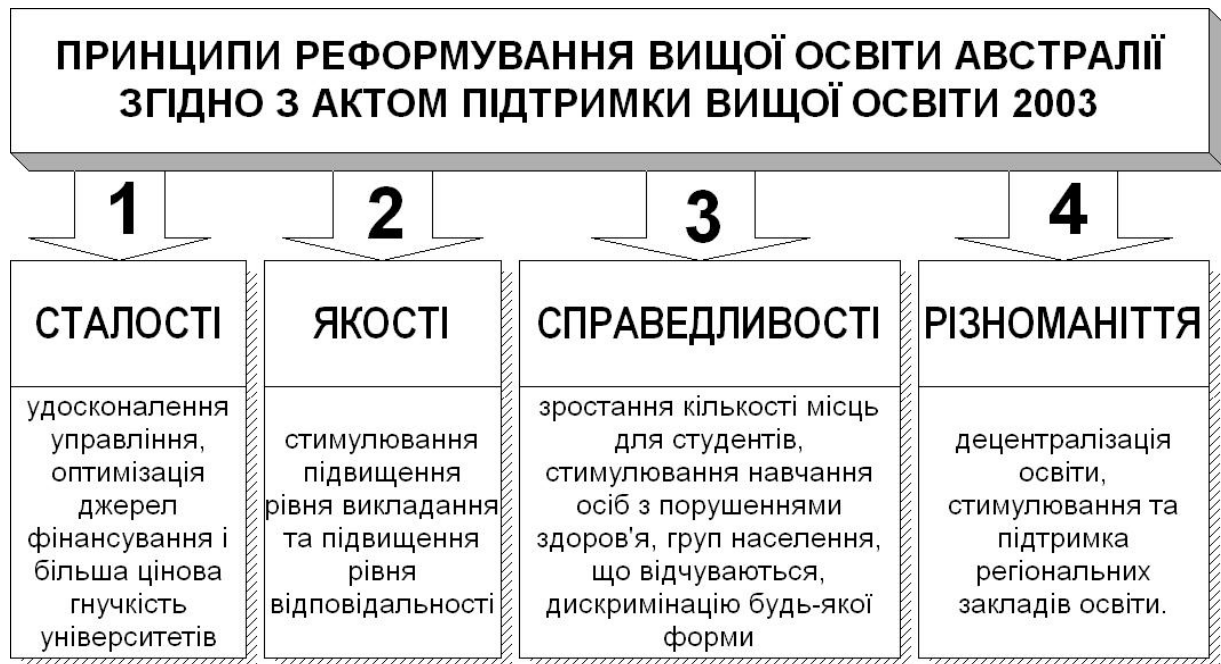

Рис. 1. Принципи реформування вищої освіти Австралії
(підготовлено автором на основі джерела [21])

Також цей принцип передбачає подальшу децентралізацію, тобто відмову від руху «згори – вниз» і перехід до «інтеракційного планування». Метою реформи є як надання університетам відповідальності, так і передача в їхнє управління ресурсів, необхідних для підкріплення відповідальності.

Іншим аспектом принципу сталості є фінансування вищої освіти. Як справедливо зазначає Л. Ф. Камінська, «економічний фактор» – основна детермінанта успішності освітньої реформи. Без економічних перетворень в освіті неможливі ні ідеологічні, ні педагогічні зміни» [11, с. 34]. Напевне, це розуміють і в керівних органах управління вищою освітою Австралії. Так, згідно з даними Таблиці 1, державне фінансування вищої освіти Австралії збільшилося за зазначений період на третину, приблизно з 50 млрд. до 66 млрд. доларів США.

Принцип якості передбачає стимулювання підвищення рівня викладання та рівня відповідальності. Освіта відіграє надзвичайно важливу роль для розвитку суспільства. Австралійський уряд усвідомлює, що від якості освіти сьогодні залежить і якість суспільства. Для розв'язання проблеми забезпечення якості освіти необхідне загальне усвідомлення її важливості, встановлення причин її зниження або уповільненого зростання, формування системи управління якістю в комплексі – спеціалізації функцій аналізу, планування та контролю, створення механізмів мотивування, диверсифікації управлінської діяльності за критеріями якості.

Фінансування вищої освіти в Австралії (у млн. доларів) [23]

Показники	Бюджетний рік				
	2003-04	2004-05	2005-06	2006-07	2007-08
Витрати на вищу освіту	49806	54035	57919	62011	66078
Внутрішній валовий продукт (ВВП)	841351	897642	967545	1045674	1132172
Витрати на вищу освіту у співвіднесенні з ВВП, %	5,9	6,0	6,0	5,9	5,8

Для визначення критеріїв якості та їх контролювання в Австралії була створена Австралійська рамка кваліфікацій (Australian Qualifications Framework (AQF)). Вона є інструментом політики, спрямованої на захист якості освіти та професійної підготовки. AQF була розроблена членами Австралійського союзу через Раду міністрів з питань освіти, працевлаштування, навчання та молоді. Австралійська рамка кваліфікацій визнається по всій країні, а також за її межами.

Принцип справедливості можна назвати принципом рівного доступу до освіти. Він передбачає збільшення кількості місць для студентів, стимулювання навчання осіб із порушеннями здоров'я, груп населення, що відчувають дискримінацію в будь-якій формі.

Для дотримання цього принципу існують дві програми: Higher Education Equity Support Program (ESP) – програма підтримки рівного доступу до вищої освіти та Higher Education Disability Support Program (DSP) – програма підтримки вищої освіти інвалідів. Зокрема, важливим напрямком діяльності Федерального уряду Австралії є освіта корінних жителів. Нею займається спеціально створена Рада. Члени Ради визначили двадцять одне завдання, які заплановано виконати у сфері соціально-економічної підтримки корінних народів. Всі завдання розподілені за чотирма групами: 1) участь аборигенів і жителів островів протоки Торреса у процесі прийняття освітніх рішень; 2) рівність доступу до освітніх послуг; 3) рівність участі в освітньому процесі; 4) справедливі та очікувані освітні результати. З-поміж конкретних завдань важливим є забезпечення студентам-вихідцям із корінного населення та мешканцям віддалених районів на всіх рівнях освіти можливості вивчати їхню історію, культуру та ідентичність.

До того ж, як відзначає Звіт Бредлі, зростає потреба у висококваліфікованих працівниках, і згідно з прогнозами, в Австралії вже з 2010 року буде відчуватися брак осіб із дипломами бакалавра і вище [18, XI]. Щоб збільшити кількість фахівців такої кваліфікації, у Звіті пропонується залучати членів тих груп, які не представлені в системі освіти, тобто: 1) тих, хто опинився в несприятливому становищі в результаті обставин їх народження; 2) корінних народів (аборигенів); 3) осіб із низьким соціально-економічним статусом; 4) мешканців віддалених районів країни.

Уряд країни анонсував амбітну мету – до 2020 року 20 % осіб, що

отримають освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра, будуть вихідцями зі станів з невисоким соціально-економічним статусом. Для досягнення цієї мети передбачене додаткове фінансування у розмірі 394 млн. австралійських доларів (Див. табл. 2).

Таблиця 2

План фінансової підтримки навчання осіб з низьким соціально-економічним статусом (у млн. AUD) [18]

	2009–2010	2010–2011	2011–2012	2012–2013	Разом за чотири роки
Партнерська діяльність	7	21	36	44	108
Навчання	21	64	108	1321	325
Разом фінансування підтримки навчання осіб із низьким СЕС					433*

Принцип різноманіття передбачає децентралізацію освіти, підтримку та розвиток регіональних закладів освіти. На сьогодні система вищої освіти в Австралії представлена закладами таких типів: 1) 39 університетів; 2) один філіал закордонного університету; 3) чотири вищі навчальні заклади самостійної акредитації; 4) приблизно 130 закладів несамоїїної акредитації. При цьому переважна більшість університетів розташована у великих містах та на південному сході країни, що певним чином ускладнює доступ до вищої освіти мешканцям інших територій. Згідно з принципом різноманіття, передбачається поширення освітніх закладів у ті території, де нині нема вищих навчальних закладів. Цього планується досягти як за допомогою створення філій існуючих університетів, так і за рахунок створення нових університетів.

Аналіз принципів реформування вищої освіти в Австралії дає підстави наголосити, що при характеристиці освітніх реформ розрізняють попередні, поточні та підсумкові оцінки (передбачувані і реальні). На сучасному етапі можемо давати тільки поточні оцінки, які не є остаточними.

У період суспільних перетворень освіта завжди виступає об'єктом реформування. Виходячи з аналізу принципів реформування вищої освіти в Австралії, можемо говорити про прогнозований результат – очікувану високу якість вищої освіти, формування сталої, децентралізованої системи вищої освіти, доступної усім громадянам країни на рівних засадах. У процесі реформування вищої освіти в Україні доцільно брати до уваги австралійський досвід реформ, зокрема, принципи їх реалізації, а саме: управління і делегування повноважень, підтримка корінного населення, забезпечення рівного доступу до освітніх можливостей.

Список використаних джерел:

1. Северинюк А. В. Інставрація вищої освіти в Україні: постановка проблеми [Електронний ресурс] // Наукова періодика України. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Vchu/N124/N124p088-093.pdf
2. Междисциплинарный научный семинар «развитие образования на пути становления экономики знаний»: материалы дискуссии // Вестник Московского университета. Серия

6. Экономика. – 2008. – № 5. – С. 86–114.
3. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=896-93-%EF>
4. Про основні напрями реформування вищої освіти в Україні: Указ Президента України № 832 від 12 вересня 1995 р. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=832%2F95>
5. QS World University Rankings 2010 [Електронний ресурс] // Topuniversities. – Режим доступу: <http://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2010>
6. Academic Ranking of World Universities – 2010 [Електронний ресурс] // Academic Ranking of World Universities. – Режим доступу: <http://www.arwu.org/ARWU2010.jsp>
7. The Times Higher Education's World University Rankings 2010 [Електронний ресурс] // The Times Higher Education. – Режим доступу: <http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/2010-2011/top-200.html>
8. Красовська О. Ю. Міжнародна конкурентоспроможність національних систем вищої освіти в сучасній економіці знань // Академічний огляд. – 2010. – № 1. – С. 127–135.
9. Пугачёва Е., Соловьяненко К. Самоорганизация высшей школы? Нет! Реформы... / Е. Пугачёва, К. Соловьяненко // Вестник высшей школы (Alma mater). – 2005. – № 5. – С. 3–7.
10. Розин В. Образование в обновляющемся мире / В. Розин // Вестник высшей школы (Alma mater). – 2006. – № 6. – С. 24–32.
11. Камінська Л. Ф. Соціальна зумовленість та механізм впровадження освітніх реформ: дисер. кан-та філософ. наук: 22.00.04 / Камінська Лариса Федорівна / Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. – К., 2002. – 172 с.
12. Бестужев-Лада И. В. Образование: традиции и перспективы / И. В. Бестужев-Лада // Вопросы философии. – 1999. – № 3. – С. 7.
13. Тарасова О. Антидидактика / О. Тарасова // Вестник высшей школы (Alma mater). – 2007. – № 6. – С. 3–13.
14. Гозман Л. Я. Психология перехода // Вопросы философии. – 1995. – № 5. – С. 19–21.
15. Корешкова С. П. Освітня реформа австралійських інженерних вищих навчальних закладів // Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки». – 2008. – № 124. – С. 32–35.
16. Мовчан Л. В. Вищі навчальні заклади професійної підготовки фахівців в Україні та Австралії [Електронний ресурс] // Наукова періодика України. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Sitimn/2010_25/vuwi%20navchalni%20zakladu.pdf
17. Thornton Margaret The evisceration of equal employment opportunity in higher education // Australian Universities' Review. – 2008. – Vol. 50, no. 2. – P. 59–70.
18. Review of Australian Higher Education. Final Report http://www.deewr.gov.au/HigherEducation/Review/Documents/PDF/Higher%20Education%20Review_one%20document_02.pdf
19. Birrell Bob, Edwards Daniel The Bradley Review and access to higher education in Australia // Australian Universities' Review. – 2009. – vol. 51, no. 1. – P. 4–14.
20. Elisa Rose Birch and Paul W Miller HECS: some missing pieces // Australian Universities' Review. – 2008. – Vol. 50, no. 1. – P. 30–36.
21. Higher Education Support Act 2003 receives the Royal Assent 19 December 2003 [Електронний ресурс] // Commonwealth of Australia Law. – Режим доступу: [http://www.comlaw.gov.au/comlaw/Legislation/ActCompilation1.nsf/0/91FD9474C87B50A0CA256F85000DEF57/\\$file/HigherEducationSupport2003WD02.pdf](http://www.comlaw.gov.au/comlaw/Legislation/ActCompilation1.nsf/0/91FD9474C87B50A0CA256F85000DEF57/$file/HigherEducationSupport2003WD02.pdf)
22. Философский словарь/ [авт.-составит. Андрущенко И. В., Вусатюк О. А. и др.]. – К.: А.С.К., 2006. – 1056 с.
23. Year Book Australia, 2009–10 [Електронний ресурс] // Australian Bureau of Statistics – Режим доступу: <http://www.abs.gov.au/AUSSTATS/abs@.nsf/Lookup/0E0701553637F843CA25773700169C99?opendocument>
24. Гершунский Б. С. Философия образования для XXI века (в поисках практико-ориентированных образовательных концепций)/ РАН, Институт теории образования и педагогики. – М.: Совершенство, 1998. – 608 с.
25. Фукуяма Ф. Великий разрыв / Ф. Фукуяма; [пер. с англ. под общ. ред. А. В. Александровой]. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. – 474 с.